

Interview met Seneca-auteur Ton Olgers

Geen thema's meer bij Maatschappijleer

LIEKE MEIJS

'Voor het leven leren we' was de titel van een eerder in *Maatschappij & Politiek* verschenen recensie van de nieuwe maatschappijleermethode Seneca.¹ Felix van Vugt schreef over deze havo/vwo-methode: 'Het is een degelijke methode die geslaagd is in haar opzet, maar weinig ruimte biedt aan de creativiteit van de docent'.

De recensie van Felix van Vugt was voor *Maatschappij & Politiek* een mooie aanleiding om Ton Olgers, een van de auteurs van deze methode te interviewen. Ton Olgers, wetenschapper en leraaropleider Maatschappijwetenschappen/ Maatschappijleer aan de Vrije Universiteit in Amsterdam, wilde graag toelichten waarom er naast de vijf bestaande methoden² nog een zesde methode moest komen.

Lieke Meijs: Waarin verschilt de methode Seneca van de andere maatschappijleermethoden?

Ton Olgers: 'Seneca kiest niet voor de thematische benadering zoals in veel maatschappijleerboeken het geval is. Het bezwaar van de thematische aanpak is dat er te weinig samenhang in de leerstof is. Leerlingen vergaren bij elk thema veel kennis, maar voor een analyse van maatschappelijke problemen moeten ze over een degelijke basis aan begrippen beschikken. Een degelijke conceptuele structuur ontbreekt nogal eens in de thematische aanpak. Om orde in de politieke chaos te creëren start *Seneca* dan ook niet met een thema, maar met vijf orde-vragen:

De *wie*-vraag: wie zijn de betrokken actoren?

De *wat*-vraag: wat is de ideologische visie van de actor?

De *waarover*-vraag: waarover gaat de actuele politieke discussie (het debat)?

De *hoe*-vraag: hoe wil de actor het probleem aanpakken (beleid)?

De *welke*-vraag: welke regels en wetten gelden er (systeem)?

Pas als leerlingen deze onder de knie hebben, zijn ze tot een analyse van vraagstukken in staat, want maatschappelijke problemen hebben de eigenschap dat ze niet via deskundigheid zijn op te lossen, zoals bij een wiskundig vraagstuk het geval is. Fundamentele problemen kunnen slechts via debat, waarin waardedilemma's worden besproken, worden aangepakt. In tegenstelling tot de meer thematische methoden wordt deze aanpak door het hele boek gebruikt, terwijl elders wel een soortgelijke aanpak wordt voorgesteld, maar bij de afzonderlijke thema's niet terugkeert.'

Op welke wijze komt het examenprogramma met de karakteristieken van de samenleving aan bod?

'In deel twee komen de vier domeinen Rechtsstaat, Pluriforme Samenleving, Parlementaire Democratie en Verzorgingsstaat aan bod. De *pilots* waarin deze methode is beproefd, lieten zien dat leerlingen veel sneller de leerstof van de vier domeinen snappen als ze de basis in het eerste deel in de vingers hebben. De rechten

en plichten, van waaruit elk domein vertrekt, zien we niet als een gegeven, maar als een tijdelijke invulling door middel regels en wetgeving, die de uitkomst waren van een politiek debat over het onderliggende en blijvende waardendilemma. Steeds opnieuw moeten in democratische samenlevingen actoren de strijd aangaan om tot oplossingen te komen.'

Waarom kiezen de auteurs ook voor het doel van 'inleiding tot de sociale wetenschappen'? Dat

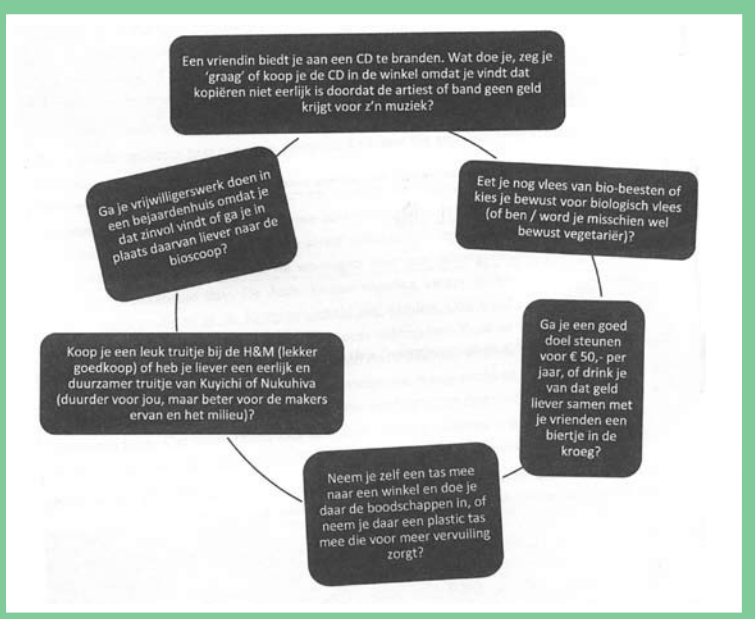
pen - zijn niet te scheiden en lopen in elkaar over. In hoeverre het lukt om beide doelen in een programma Maatschappijleer te realiseren is nog niet te zeggen. In de toekomst hopen we onderzoek te kunnen doen naar de vorderingen van de leerlingen, met name naar het punt van het zien van samenhang. Wij veronderstellen dat leerlingen de ideologische strijd rond maatschappelijke vraagstukken beter kunnen volgen als ze beginnen met de formulering van waardedilemma's die dicht bij hen zelf staan. Het zou

voor docenten die niet veel tijd hebben om zelf alles uit te zoeken. Ideaal is als docenten zelf allerlei voorbeelden zoeken en aanreiken, waarop het basisbegrippenapparaat van toepassing is. Ze moeten daarbij zeker niet een slaaf van deze methode worden. Ons boek is zeker nog niet af. In de zomer van 2009 komen we met een nieuwe editie, met allerlei aanpassingen. We overwegen om didactische varianten aan te bieden en andersoortige opdrachten (projectmatig werken, *webquest* maken, eigen analyseopdrachten en dergelijke). Er zijn echter wel grenzen aan de leerlinggestuurde didactiek. Ook scholen zelf zijn teruggekomen op de zeer open opdrachten waarbij leerlingen maar het internet op worden gestuurd. Het leereffect daarvan is heel karig.'

Origineel is het invoeren van Charlies: checkpoints waar leerlingen moeten aantonen dat ze bepaalde kennis en vaardigheden beheersen voordat ze verder kunnen gaan met de leerstof.

In Seneca wordt vooral veel kennis aangeleerd, over vaardigheden wordt weinig expliciet gesproken. Is dat een bewuste keuze?

'De analyse van problemen in termen van belangen en waardendilemma's is al een belangrijke vaardigheid. Daarnaast moet er zeker nog meer aandacht komen voor bijvoorbeeld argumentatievaardigheden. In het simulatiespel wordt van leerlingen gevraagd om een bepaald standpunt in te nemen en er argumenten voor aan te voeren. De vaardigheid om de benaderingswijze van het vak toe te passen, met inbegrip van sociale ongelijkheid en sociale cohesie, realiseren leerlingen in hoofdstuk 8 van het tweede deel. Dan gaan leerlingen

Bron: Seneca

is toch meer het doel van het vak Maatschappijwetenschappen?

'Een scherpe scheiding tussen Maatschappijleer en Maatschappijwetenschappen, waarin Maatschappijleer *normatief* en *socialiserend*³ wordt genoemd en Maatschappijwetenschappen aansluiting bij de wetenschappelijke discipline zoekt, staan wij als auteurs niet voor. Het vak Maatschappijwetenschappen heeft ook een vormende taak en Maatschappijleer kan niet zonder kennis uit de sociale wetenschappen. De twee doelen - het opleiden tot democratische burgers en het inleiden in de sociale wetenschap-

een interessant quasi-experiment zijn om aan een groep leerlingen die met *Seneca* heeft gewerkt, op krantenartikelen toe te passen analysevragen voor te leggen, alsook aan een groep leerlingen die thematisch heeft gewerkt en deze vervolgens te vergelijken.'

Uit de gedetailleerde handleiding weerklinkt een docentgestuurde didactiek. Kunnen leerlingen ook zelfstandig met Seneca aan de slag?

'De uitgebreide planning en aanpak in de docenthandleiding is niet verplicht maar slechts bedoeld als service

zelf de grondvragen toepassen. We onderscheiden de machtsvraag, de mensenrechtenvraag, de welzijnsvraag en de samenlevingsvraag.'

Seneca werd in de recensie beschreven als 'meer geschikt voor havo dan voor vwo'. Komt er nog een vwo-editie?

'Het was uitdrukkelijk de bedoeling om een havo-methode te maken, daar zijn we dus goed in geslaagd. We wilden niet in de valkuil van het theezakjesmodel stappen door eerst een methode voor vwo-leerlingen te ontwikkelen en daarna het materiaal wat af te zwakken en er een havo-etiket op te plakken. Hierna beginnen we met een vwo-versie waarin nadrukkelijker beleidsanalyses aan bod komen. Leerlingen op het vwo moeten beleidsnota's in doelen en middelen kunnen vertalen. Ook krijgen zij een uitputtend overzicht van de hoofdproblemen in de huidige samenleving, waarbij echter ook veel mondiale problemen de revue passeren. In deze editie werken we ook meer met verrijkingsmateriaal. Daarmee zijn de plannen nog niet ten einde. Ook willen we een versie voor het vmbo maken, en op termijn een methode voor het nieuwe programma van Maatschappijwetenschappen.'

Noten

1. Felix van Vugt, 'Voor het leven leren wij', in: *Maatschappij & Politiek*, 2008 (november) nr.7, pp. 23-25.
2. In *Maatschappij & Politiek* 2007 (februari) nr. 1 zijn deze vijf methoden gereценсеerd: *Actua.nl*, *Civitas*, *Delphi*, *Impuls* en *Thema's*.
3. Commissie Maatschappijwetenschappen, *Het vak Maatschappijwetenschappen. Voorstel examenprogramma*, SLO, Enschede, 2007, pp.12-13.